

Хасан Якуб (България, Омуртаг)

**НЯКОИ ПРЕДПОЛОЖЕНИЯ ЗА ПРЕИМЕНУВАНЕТО НА
СЕЛИЩАТА В ОБЩИНА ОМУРТАГ ПРЕЗ 1934 ГОДИНА**

*„Work, finish, publish”
Michael Faraday*

**Some suppositions on renaming Omurtag municipal
settlements in 1934**

The paper focuses on research concerning the renaming of settlements: the town and the villages in the present-day municipality of Omurtag, which is part of the former district of Omurtag in 1934. The purpose of the paper is to clarify the circumstances connected with renaming in terms of social and linguistic phenomena. In order to achieve better results the research is centered on suppositions regarding linguistic analysis of the etymology of old Turkish names and arguments and motives behind renaming. Different proposals for the new Bulgarian names of the settlements are presented. In conclusion, a short classification of the new names in different groups is also made.

Key words: renaming, arguments in favour of renaming, motives for renaming, etymology, linguistic analysis, proposals for new names, оуконум, *котонум*

Община Омуртаг е част от бившата едноименна околия, съществувала до 1959 г. Разположена е в югоизточната част на Търговищка област и включва части от историко-географските области Герлово и Тузлука. Към 31.12.2010 г. селищната мрежа на общината обхваща 1 град и 42 села.

Цел на настоящото изследване е да се направят предположения за някои аспекти на преименуването на селищата през най-голямата кампания в нашата страна, завършила през 1934 г. Предмет на изследването е преименуването на населените места, включени в днешната община Омуртаг, като са обхванати 46 ойконима, в това число 1 астионим и 45 комонима. От тях 43 са преименувани през 1934 г. Използвани са документални източници и специализирана литература по темата.

Поставените задачи са три:

1. Да се направи опит за изясняване на етимологията на турските имена на селищата, за да се разберат мотивите за присвояването на точно определено българско име.

2. Да се представят предложенията за новите имена на селищата през отделните етапи на продължителния процес по преименуването и да се направят кратки коментари за вероятните мотиви.

3. Да се направи класификация на новите имена по различни признаци.

Като основа за механизма на преименуването на селищата през 1934 г. вероятно са послужили идеите от статията „Имената на нашите селища” на големия български географ Анастас Иширков (Иширков 1922). В нея той разкрива начините, по които може да стане преименуването на селищата в България. В началото Иширков показва как са възникнали имената на селищата: *„Истинското име на едно селище не е нещо случайно, то крие в себе си известен повод за наименоване; то отговаря или на известни свойства на земята, дето е възникнало, или напомня на някоя паметна случка, която се е извършила там; то е свързано често с главния занаят на жителите му, с името на основателя му, на народността и най-разнообразни предмети, събития и явления; то бива често прякорно, подигравателно име”*.

Един от начините за преименуване на селищата той вижда в калкирането (превеждането) им: *„Имената, които се поддават на превод, да се преведат, както има вече много такива случаи. Когато превеждат еднакви чуждоезични селищни имена, може*

да се отстъпи от буквалния превод, за да се не повтарят много новопреименувани имена”.

В заключение Иширков завършва с важното предложение: *„Препоръчвам най-горещо на бъдещите комисии и учреждения, които ще променят селищните имена, да мотивират добре своето предложение за промяната. Когато се изискват мотиви, няма лекомислено и случайно да се прекръщават имена, които имат своето значение и история”.*

При изграждането на предположенията в настоящата статия вижданията на Анастас Иширков са взети като основа на логическия размисъл.

Началото на процеса по преименуване на селищата, приключил през 1934 г., е поставено девет години по-рано.

На 8 април 1925 г. министърът на вътрешните работи и народното здраве Иван Русев внася в Народното събрание „Законопроект за променяване имената на някои населени места в царството” (Законопроект 1925). От мотивите към него става ясно, че *„някои общински съвети са взели решения за променяване на имената на села и градове. Понеже всички тия решения на съответните общини са основателни”*, затова е изработен и този законопроект. Той е приет само на първо четене, но след това не е разглеждан и гласуван, съответно на второ и трето четене, за да стане действащ закон.

В статията си „Преименуването на българските селища през 1934 г., отразено в документи от Централния държавен архив” изследователят Пело Михайлов разкрива процеса по преименуване на селищата през 1934 г. В действителност това преименуване е подготвено от специално назначена през 1931 г. комисия, но самият акт се реализира едва през 1934 г., с няколко заповеди на министъра на вътрешните работи и народното здраве Петър Мидилев.

От статията на Михайлов научаваме, че Комисията за преименуването на селищата е назначена със Заповед № 3822 на министъра на вътрешните работи и народното здраве от 25 септември 1931 г. и в нея влизат известни обществени личности. В комисията участва споменатият по-горе проф. Анастас Иширков, както и

професорите Стефан Младенов, Гаврил Кацаров, Васил Н. Златарски, представители на няколко министерства и ведомства.

Начините за определяне на новите селищни имена, по които е процедирали комисията, според нас, са следните:

1. Превод (калкиране) на старото име – буквално или приблизително, например с. *Кушлу кьой* е преименувано на *Птичево*.

2. Даване на ново име по определена местна забележителност (обект, растение, събитие, занятие на населението), например с. *Велетлер* е преименувано на *Могилец*.

3. При невъзможност за буквален или приблизителен превод, или поради многократно повторение на името, са използвани имена на известни личности или важни събития от българската история, например с. *Кара чулфаларъ* е променено на *Козма Президентер*, а с. *Иляз каралар* е названо *Панайот Хитово*.

4. При невъзможност да се преведат, някои имена се уподобяват с леко променена оригинална форма, за да се загуби предишното им значение и да се постигне благозвучност, например с. *Вели бей кьой* е преименувано на *Величка*.

За изписването на старите турски имена на кирилица и на новите български селищни имена е използвана първичната информация от оригиналните източници, посочени в библиографията – Законопроект 1925, Заповед 3072, Заповед 3529, Заповед 3775 и Списък 1939 (Стат).

Благодаря на пловдивския изследовател Пело Михайлов за предоставения препис от все още непубликувания от него документ (Законопроект 1931) от личния архивен фонд на проф. Стефан Младенов, съхраняван в Научния архив на БАН.

Терминологичният апарат и дефинициите на понятията са взети от издадената наскоро „Енциклопедия на българската ономастика“ (ЕБО) с автори Тодор Балкански и Кирил Цанков.

I. ОПИТ ЗА ИЗЯСНЯВАНЕ ЕТИМОЛОГИЯТА НА ТУРСКИТЕ ИМЕНА НА СЕЛИЩАТА

В първата част на изследването са представени публикуваните в законопроекта от 1925 г. и в „Държавен вестник“ (нататък ДВ)

турски имена (наричани „стари имена“) на селищата на кирилица, транскрипцията им на латиница, както и други варианти на старите имена, намерени в различни източници, защото те имат отношение към номинирането. Направен е и опит за изясняване на етимологията на старите имена.

Ойконимите са дадени в следната последователност: днешното име (Българаново) – старото име на кирилица, публикувано в ДВ (Кадемлер) – същото име на латиница (*Kademler*), рядко и с други близки форми, отделени с наклонена черта – със звездичка * след името е публикувана по-стара форма (*Kadamlüler**), най-често открита в „Речник на селищни имена и названия на административно териториални единици в българските земи през XV–XIX век“ (Андреев 2002).

1. Българаново – Кадемлер – *Kademler* – *Kadamlüler.**

Значението на корена *kadem* (кадем) е '1. стъпка, мярка за измерване; 2. щастие, сполука, шанс'. От корена се образува *kademli* (кадемли) 'този, който носи щастие, сполука'. Приемаме за най-логична формата *Kadamlüler* (Кадемлюлер), с посоченото погоре второ значение. Наставката *-lül* (-лю) разкрива притежание на качество, изразено в корена на думата, а *-ler* (-лер) е окончание за мн. ч. Трябва да се знае, че тук окончанието се използва най-често за образуване на селищни имена, а не в основното си значение. *Kademler* (Кадемлер) е с значения 'стъпки' и 'сполуки, шансове', затова може да се приеме, че е изменена форма на *Kadamlüler* (Кадемлюлер), чието тълкувание е 'тези, които имат/носят сполука, шанс'.

2. Веселец – Яйджилар – *Yağcılar* – *Yağcılar.**

Ако се приеме, че *Яйджилар* е транслитерация на *Yağcılar*, значението му може да се изведе от *yağ* (йай) 'лък' и *-cı* (-джъ) – наставка за професия на човек или постоянното му занимание, т. е. в случая 'прави лъкове' или 'стреля с лък', а *-lar* (-лар) е за мн. ч. на основата *yağcı-* (йайджъ-).

Според Стефан Андреев обаче старото име на Веселец е *Yağcılar* (Ягджълар) (Андреев 2002: 41). Това име е с корен *yağ* (йаг/йаа) 'масло', а наставката *-cı* (-джъ) му придава значение на човек

по професия или постоянно занимание 'маслар', с окончание *-lar* (-лар) за мн. ч. Вариантът на кирилица се различава по изписването и това променя значението на формите, намерени в писмени източници и чути от местното население. Името на български може да се преведе като 'маслари'. *Ягджия* (мн. ч. *ягджи*) е лице от категорията зависимо население в Османската империя, натоварено да доставя ежегодно на държавата определено количество масло. Срещу задълженията си ягджиите получавали известни данъчни облекчения (Андреев 2009: 298).

3. Врани кон – Кара-атлар – *Kara-atlar/Kara ahaatlar – Karaevhadlar**.

Вероятно името *Врани кон* е калкирано от *Kara-atlar* (Кара-атлар) – от *kara* (кара) 'черен' и *at* (ат) 'кон', а *-lar* (-лар) е окончание за мн. ч.

Значението на прилагателното *вран* за животно е 'което има много черен, лъскав косъм'. В новото име думата *kara* не е преведена като 'черен' – в съчетание със съществителното *кон* по-подходящо за това животно е прилагателното *вран* 'който има много черен, лъскав косъм'. Прилагателното е в мн. ч. „*врани*”, а съществителното „*кон*” е в ед. ч., макар в турската форма да е обратното. Възможно е да е търсена благозвучност на новото име.

Селото е имало и по-стари имена *Kara ahaatlar* и *Karaevhadlar*, но те не са анализирани, защото считаме, че нямат пряко отношение към новото име.

4. Голямо Църквище – Текелер сагър – *Tekkeler sağır – Tekyeler-i sağır**.

Първата част на името идва от *tekke* (теке), от араб. *tekye* (те-кйе) 'обител на дервиши', а *-ler* (-лер) е окончание за мн. ч. Втората част на името може да е от думите с почти идентично изписване – *sağır* (сагър) 'глух, беззвучен, който не прави ехо' и *sağır / sağîr* (сагир) '1. малък, дребен; 2. дете, не стигнало пубертета'. По-вероятно е втората част на името да се тълкува по втората дума *sağır / sağîr*. Но в новото име пък е използвано антонимното прилагателно 'голям', вместо 'малък', което е във връзка с новите имена на следващите две селища.

5. Малко Църквище – Текелер-джами – Tekkeler-cami – Tekyeler-i cami*.

За значението на *tekkeler* вж. при Голямо Църквище. Наричателното *camî* (джами) е от араб. *cāmî* 'този, който събира на едно място'.

В това име, както и в № 4 и 6, *Текелер* е представено като *Църквище*, което с много условности може да се приеме като понятие в духа на думата *tekke*. Тъй като думата *джами* не е удобна за калкиране, е приложена система с антиподно именуване на основата на прилагателни *голям* : *малък*, т. е. избрано е име антипод на Голямо Църквище.

6. Обител – Текелер-кябир – Tekkeler-kebir – Tekyeler-i kebir*.

За значението на *tekkeler* вж. при Голямо Църквище. Втората част на името е прилагателното *kebir* (кебир), от араб. *kebir* '1. голям, велик; 2. по-голям по възраст, възрастен (стар)'. *Обител* е опит за калкиране само на първата част на старото име, а прилагателното е „преотстъпено” на село *Текелер сагър* за създаване на новото селищно име *Голямо Църквище*.

7. Могилец – Велетлер – Veletler – Veledler*.

Значението на корена *velet* (велет) е от араб. *veled* 'син, дете', а окончанието *-ler* (-лер) е за мн. ч. *Velet* е и мъжко ЛИ от арабски произход. Значението на *Велетлер* може да бъде 'синове' или 'деца', или пък да е свързано с основателя или друг известен жител с ЛИ *Velet* (Велет), в добавка с окончанието *-ler* (-лер) за образуване на селищни имена.

8. Горско село – Даа-къой – Dağ köy – Dağ köy*.

В речниците може да се открие за *dağ* (даг/даа) '1. планина. 2. белег от обгаряне с горещ предмет', но в езика на региона *dağ* (даа) има значение и на 'гора'. Втората част *köy* (къой), от перс. *kūy* 'село' в това селищно име е калкирано, докато в други, например *Орта къой*, не е направено. *Горско село* е точна калка на *Даа къой*, имайки предвид диалектното значение на *dağ* 'гора'.

9. Железари – Демирджилер – Demirciler – Timürcüler*.

Старото име идва от *demir* (демир) 'желязо' и производното *demirci* (демирджи) 'железар', с наставка *-ci* (-джи) за професия

на човек или постоянното му занимание, указано в корена, и окончанието, с *-ler* (-лер) за мн. ч.

По-старото име *Timürcüler* (Тимюрджюлер) също е със значение 'Железари', защото *demür* и *timür* са по-стари форми на думата *demir*, а наставката *-cü* (-джю) е променена заради вокалната хармония форма на *-ci* (-джи). Така *Железари* се явява точна калка на *Демирджилер*.

10. Зелена морава – Ешил-ова – Yeşil-ova – Yeşilova*.

Значенията на думата *yeşil* (йешил) са '1. зелен, неузрял; 2. зелен (за цвят)'. В речниците *ova* (ова) е 'равнина', но в езика на местното население може да получи и значение 'вън/навън от жилището/населеното място'. В записа на кирилица е изпуснат началният звук *й*. Възможно е да е пропуск при транслитерацията, но не е сигурно, защото хора, които не владеят добре езика, често произнасят думата без началното *й*. *Йешил ова* в буквален превод 'Зелена равнина'.

11. Змейно – Иланджилар – Yılanclar – Yılanclar*.

Неправилно е транслитерирано *Иланджилар* от *Yılanclar* (Йъланджълар) с корен *ylan* (йълан) 'змия'. Вероятно поради отпадане на началния звук *у* (й), следващият звук *л* (тъ) се трансформира в *и* (и). Наставката *-ci* (-джи) е за професия на човек или постоянното му занимание, указано в корена, а *-lar* (-лар) е окончание за мн. ч. Старото име е със значение 'Змияри'.

12. Илийно – Елезлери – Ellezler – Pıyaslar*.

Личното име *Ellez* (Еллез) е разновидност на *Pıyas*, но днес не се среща в района. При Андреев ойконимът фигурира с по-стара форма *Pıyaslar* (Андреев 2002: 75). Мъжкото ЛИ *Pıyas* (Иляс) е с еврейски произход, аналог на *Илия*, и значи 'крепост господня'. Това е името на старозаветния пророк Св. Илия (Ауа Пıyas). Така *Елезлер* може да се преведе като *Илийно*.

13. Птичево – Кушлу кьой – Kuşlu-köy – Kuşlu*.

Коренът на името е *kuş* (куш) 'птица', а наставката *-lu* (-лу) придава значението 'това с птиците; този, който има птици', т. е. *Кушлу кьой* е 'село с/където има птици'.

В разговорната реч в района се употребява и формата *Kuşluk-köy* (Кушлук кьой), която може да се срещне и в писмени източ-

ници. Тя е с наставката *-luk* (-лук), придаваща значението 'място, където се намират много предмети, указани в корена на думата'. Разликата между *Кушлу кьой* и *Кушлук кьой* е несъществена, като с първата се подчертава наличието на птици, а с втората се подчертава, че селото е място с много птици.

Вероятно името на селото идва от по-старото *Кушлу*, затова е калкирано на *Птичево*.

14. Първан – Башлар – Başlar – Başlar*.

Думата *baş* (баш) е с много значения: 'глава; начало; началник, първенец' и получава форма за мн. ч. с наставка *-lar* (-лар). Името *Başlar* (Башлар) е от РИ с вероятно значение 'Първенците' е заменено с ЛИ *Първан*.

Името се произнася от местните хора като *Баашлар*, с удължен звук *a*, предаден тук не съвсем точно с *aa*. Тази форма се записва като *bağışlar* (баашлар), като *ğ* леко удължава предходния звук *a*. Основата *bağış-* (бааш-) е със значения: '1. процес на даряване; 2. нещо, което е дарено, дарение', като получава форма за мн. ч. с окончанието *-lar* (-лар). Според Стефан Андреев старото име на Първан е *Başlar* (Башлар) (Андреев 2002: 118).

15. Пъдарино – Падърлар – Padırlar – Padarlar*.

Намерени са и други имена на селото – *Бахадърлар* и предполагаемото *Кайгъ Бахадърлар* (Андреев 2009: 306), като те вероятно са предходни на имената *Padırlar* (Падърлар) и *Padarlar* (Падарлар). В речниците значенията на *padır* (падър) и *bahadır* (бахадър) са:

1. *Padır* (Падър) се използва в Турция като второ (фамилно) име.

2. Глаголът *padırlaşmak* (падърлашмак) е със значение 'неразбираемо говорене'.

3. Думата *padar* (падар) е със следните значения: '1. дървен труп, подготвен за изработване на дъска чрез бичене; 2. дъска, която се поставя на покривите за разделяне; 3. широко парче, което се отделя от дървен труп; 4. дървена треска' (<http://www.tdk.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAA_F6AA849816B2EF56500F0569D9B897>).

4. *Bahadır* (бахадър) е със значение 'лице, показващо превъзходство със сила, непоколебимост и храброст във война' (<<http://tdk.org.tr/TR/Genel/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF4376734BED947CDE&Kelime=bahadir>>).

5. *Bahadır* (Бахадър) е ЛИ с горното значение (<<http://tdk.org.tr/TR/Genel/AdArama.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF0BF5B4755D05B9EB>>), като такова име носят и четири селища в различни райони на Турция.

Приемаме, че *Padırlar* (Падърлар) е изменена форма на *Bahadır* (Бахадърлар) и означава 'лица, показващи превъзходство със сила, непоколебимост и храброст във война'.

16. Средище – Орта-къой – Orta köy – Orta*.

Значенията на *orta* (орта) 'среда, среден' и *köy* (къой) 'село' са ясни, следователно *Orta köy* в буквален превод е 'средно село', а думата *Orta* самостоятелно може да се интерпретира и като 'средище/среда, център'.

17. Станец – Дураклар – Duraklar – Duraklar*.

Значенията на основата *durak*- (дурак-) са 'спирка; място за спиране; точка в края на изречението', като последното е остаряла форма. Съществителното *durak* произхожда от глагола в инфинитивна форма *durmak* (дурмак) 'спирам'. *Дураклар* в този контекст се превежда като 'Спирките'.

Допускаме, че името на селото може да произхожда от ЛИ *Durak* (Дурак) и наставката *-lar* (-лар), с която се образуват имена на населени места, по личното име на основателя или друг известен жител.

18. Панайот Хитово – Иляз-каралар – İlyas-karalar – İlyas*.

Името е двусъставно: *İlyas* (Иляс) (за значението му вж. 12. Илиино) и *karalar* (каралар), от *kara* (кара) 'черен, мургав; суша – не вода; (преносно) лош'. С наставката *-lar* (-лар) *кара* придобива значението 'черните, мургавите' и не може да даде много смислено значение на първата част на ойконима – *Иляс*.

Ако приемем, че *karalar* (каралар) произхожда от глагола *karamak* (караламак) 'почерням; зацапвам, замърсявам; пиша чернова', то ойконимът *Иляз каралар* вече придобива смисъла 'Иляс,

който почерня, зацапва, замърсява' като формата на глагола е в 3 л. ед. ч. в *geniş zaman* (сегашно бъдеще време).

Селото е имало и по-стари имена: *Elvasan karalar* (Елвасан каралар) и *Ayлаz kırlar* (Айлаз кърлар), като и до днес битува незаписаната никъде форма *Елмас каралар*, но те не са анализирани, защото считаме, че нямат пряко отношение към новите имена.

19. Росица – Госпатлари – Toz-patlar – Dospath*.

Селището не е преименувано през 1934 г., а 11 години по-рано – с указ № 192, обнародван в ДВ на 21 април 1923 г. (Мичев 1989: 233).

При разлагане на името *Госпатлари* на съставни части, за първата част на името *tos* (тос) са посочени две значения на думата: 'удар с чело или рог' и '*topaç оууну* (топач ойуну) вид игра на пумпал' (<<http://tdkterim.gov.tr/bts/>>). Втората част *patlar* (патлар) може да е форма на глагола *patlamak* (патламак) 'гърмя', в 3 л. ед. ч. на сегашно бъдеще време, при което се получават две немного смислени словосъчетания.

Ако приемем, че името е *Toz-patlar* (Тозпатлар), тогава първата част на името е *toz* (тоз) 'прах', а втората част *patlar* (патлар), може да е форма на глагола *patlamak* (патламак) 'гърмя', в 3 л. ед. ч. на сегашно бъдеще време и се получава смислено словосъчетание *tozpatlar* със значение 'прахта гърми'.

Второто предположение е, че *Toz-patlar* (Тозпатлар) идва от *toz* (тоз) 'прах', записано слято с втората компонента – многозначната дума *pat* (пат) '1. сплеснат, смачкан, равен' или '2. (бот.) богородичка', като завършва с окончанието *-lar* (-лар) за мн. ч., но пак не се получава достатъчно ясно словосъчетание.

Други имена на с. Росица, намерени в османските извори, са: *Доспатлар*, *Десботлу*, *Деспотлар*, *Деспотлулар* (Андреев 2009: 303) и *Tabdiklar* (Табдъклар), всички предходни на Тоспатлар – име, което не се поддава на калкиране.

20. Висок – Османлар – Osmanlar – Osmanlar*.

ЛИ *Osman* (Осман) и окончанието за мн. ч. *-lar* (-лар) образуват името на селото. То е по ЛИ на основателя на селото или негов известен жител. В разговорната реч в района се употребява и фор-

мата *Osmannar* (Османнар), в която първият звук *l* (л) на окончанието за мн. ч. *-lar* (-лар) се заменя с *n* (н). Подобно явление се забелязва при местния изговор и на името *Hüsenner* (Хюсеннер) при селата Горна и Долна Хубавка, както и в топонима *Eskiekinnik* (Ескиекинник) от района на с. Коноп, общ. Антоново.

21. Веринци (от 1966 г. Веренци) – Садъклар – Sadıklar – Sadıklar*.

Прилагателното *sadık* (садък) 'верен' и окончанието *-lar* (-лар) за мн. ч. образуват името *Sadıklar* (Садъклар), което означава 'Верните'. Коренът *Sadık* (Садък) се среща и като ЛИ. Тук може да е по ЛИ на основателя на селото или негов известен жител. В архивни документи селото е записано и като „Садък, наречен оице Назър агаджъ” (Андреев 2009: 312).

22. Горно Козарево – Ефрас-кечилер – Efraskeçiler – Efraskeçililer*.

Има две форми на изписване на селищното име в източниците. При първата *Efras* (Efras), както е означено на кирилица в ДВ, е от *efrâs* (ефрас) 'коне, впрегатни коне, кобили', а втората част на името *keçiler* (кечилер) идва от *keçi* (кечи) 'коза' с окончанието за мн. ч. *-ler* (-лер). Така придобива значение 'кози', но тук има съмнение за отпадане на наставката *-li* (-ли), предаваща смисъл 'тези с козите, които имат кози'.

Втората форма е *Efraskeçililer* (Ефразкечилилер), от *efrâz* (ефраз) със значение допълваща дума, която придава смисъла 'този, който вдига/повишава'. Втората част на тази форма е *keçililer* (кечилилер) идва от *keçi* (кечи) 'коза', с наставката *-li* (-ли) придобива значения 'тези с козите/които имат кози'. Но се променя смисълът на корена, макар че пак завършва с *-ler* (-лар). Така *keçililer* (кечилилер) вече придобива значението 'тези, които имат кози'.

Като по-логично може да се приема името *Efraskeçililer* (Ефразкечилилер). Формата *keçililer* (кечилилер) може да се интерпретира и като 'козари', от което идва и калкираното основно име *Козарево*, а тази форма се използва и днес самостоятелно, когато не е нужно да се подчертае изрично кое точно е селото. Вероятно

Горно е добавено заради местоположението му, тъй като селото се намира в по-висока част на Крумов рът, но има и връзка с първата част на старото име *efraz* (ефраз), съдържащо и идеята за височина.

23. Долно Козарево – Хас-кечилер – Has-keçiciler – Has-i keçililer*.

Има две форми на изписване на селищното име с разлика във втората част. Първата част е думата с много значения *has* (хас), от араб. *ha:s*: '1. специфичен, особен, нарочен, специален; 2. нарочно, специално; 3. чисто; 4. (преносно) лице, събрало в себе си добри качества; 5. феодално владение в Османската империя с доход над 100 000 акчета; 6. султански, императорски'. Втората група значения на думата *has* включва: 'отломък; остатък; трохи; остатъци от трева'.

За втората част на селищното име в източниците се срещат три форми, като първата форма *кечилер*, публикувана така в ДВ, със значение 'кози', има различно значение от смисъла на другите две, които са близки по звуков състав. На български могат да се преведат с общото 'козари', но с нюанс в разбирането на думата, защото втората *keçiciler* (кечиджилер) се разбира като 'хора, занимаващи се с кози', като наставката *-ci* (-джи) подчертава заниманието/поминъка на населението, докато третата форма *keçililer* (кечилилер) може да се тълкува като 'хора, имащи кози'. Вероятно поради многозначността си първата част на името (хас) не е било калкирана, а това е направено само с втората.

24. Кестенево – Ени-махле – Yeni-mahalle / Kestane – (не е намерено)*.

В ДВ е публикувано името *Ени-махле*, което се разлага на прилагателното *ени* от *yeni* (йени) 'нов' и *махле* от *mahalle* (махалле) 'махала'. Ойконимът *Kestane* (Кестане) произлиза от 'кестен' и навремето се е използвал паралелно с първото име. Сега за уточняване на селото в разговорния език на местното население се използва формата *Кестене йени малеси*, със замяна на *a* с *e*.

25. Красноселци – Килиджилер – Kiliciler – Kalncalar*.

Името *Килиджилер* произлиза от *kil* (кил) 'глина', с наставката *-ci* (-джи) за професия на човек или постоянното му занимание

и окончанието *-lar* (-лар) за мн. ч. Може да се сближи с *Kilciler* (Килджилер) 'тези, които се занимават с глина'. Вероятно по-старото *Kalıncalar* (Калънджалар) е от *kalın* (калън) 'дебел', *-ca* (-джа) – наставка за минимизиране на качеството, указано в корена, и *-lar* (-лар), окончание за мн. ч., с крайно значение 'дебеличките'.

В региона и досега се използва името с по-различно значение *Kileciler* (Киледжилер), което идва от *kile* (киле) 'мярка за тежест, равна на 40 кг', с наставката *-ci* (-джи) за професия на човек или постоянното му занимание и окончанието *-lar* (-лар) за мн. ч., с крайно значение 'тези, които се занимават с килета'. Новото име *Красноселци* не е калка на никоя от старите форми.

26. Паничино – Чанакчилар – Çanakçılar – Çanakçılar*.

Значението на *çanak* (чанак) е 'паница, купичка (от глина)', с наставка *-ci* (-чъ) за професия на човек или постоянното му занимание. Цялата дума *çanakçı* (чанакчъ) 'който, прави или продава паници' с окончанието *-lar* (-лар) за мн. ч. придобива смисъл 'Паничари'.

27. Петрино – Чикръкчилар – Çıkrıkçılar – Çàkrıkçılar*.

Коренът на името *çıkrık* (чъкрък) е със значения: 'рудан, чекрък; мотовилка, скрипец; долап, уред за вадене на вода от кладенец'. Втората форма *Çàkrık* (Чакрък) не е открита в писмени източници и при нея вероятно има замяна на звука *ı* (ъ) с *a* (а). И двете форми са с наставка *-ci* (-чъ) за професия на човек или постоянното му занимание и окончанието за мн. ч. *-lar* (-лар). Третата форма *чикрък* е изписана на кирилица в ДВ, но това е някаква междинна форма, защото на български думата се изписва *чекрък*.

28. Угледно – Кадър-спахъ – Kadir spahi – Hızırspahi*.

Името *Кадър-спахъ* от *Kadir spahi* (Къдър спахъ) вероятно е трансформирано от *Hızırspahi* (Хъзърсипахи) – от ЛИ от арабски произход *Hızır* (Хъзър) '(мит.) мюсюлманското име на пророка Илия'. В турски тълковни речници името е със значения '1. според народните вярвания – велика личност достигнала безсмъртие; 2. човек, който действа бързо'. Втората част на името е *spahi* (сипахи) 'спахия – 1. Някогашен турски конен войник. 2. Турски феодал, някогашен владетел на села и земи в Турско' (БТР 1994: 911).

Вероятно от *Hızır* (Хъзър) е станало *Kıdır* (Къдър) – при записа на кирилица **Кадър** поради замяна на *ъ* с *а*. Населението в района и досега произнася името като *Къдър спа*.

Не е било удобно да се калкира *Кадър-спахъ*, а вариантът по ЛИ *Хъзър* (Илия) е бил неприложим, защото вече има село *Илийно* в околията. Затова вероятно ойконимът *Угледно* е наложен по някаква особеност на местоположението. Новото име няма нищо общо със старото.

29. Чернокапци – Карабаш кьой – Kara-baş köy – Karabaş*.

Прилагателното *kara* (кара) 'черен, мургав, (преносно) лош' и съществителното *baş* (баш) 'глава; начело; водач' образуват името, което характеризира втората част *köy* (кьой) 'село'.

Karabaş (карабаш) буквално е 'черноглав (с черна глава)', но преносно може да е и 'чернокос'. Обаче чернокапците са 'хора с черни капи (шапки)', т. е. има разминаване при калкирането. Името може да се тълкува и като *кара баши* 'черен водач', в смисъл 'първенец на селото', защото турската форма е в ед. ч., а новото име е с окончание за мн. ч.

30. Бостан – Бостан-кьой – Bostan – Bostan*.

Значението на турското *bostan* (бостан) идва от перс. *būstān* '1. зеленчукова градина; 2. нива с дини и пъпеши; 3. общо име, което се дава на дини и пъпеши'. В езика на района *бостан* може да бъде и със значение 'диня'.

В Български тълковен речник значението на думата *бостан* е: '1. нива, засадено с дини и пъпеши; 2. (събирателно) много дини и пъпеши на едно място'. При тези значения на думите първата част на името просто се транслитерира на кирилица, но е елиминирана втората му част *köy* (кьой) 'село'.

31. Беломорци – Мечикчилер – Meçikçiler – Meçakçiler*.

Коренът на думата може да бъде изписан по два начина – *meçik* (мечик) и *meçük* (мечюк) и има следните значения: '1. бухалка за тъпан и тънка пръчка, която се ползва заедно с бухалката; 2. дълга и широка брада; 3. смола, катран; 4. малка пръчка за биене на тъпан; 5. тояга с топуз на края, използвана като ловно оръжие'.

Вероятно по-старото име *Meçakçiler* (Мечакчилер) е от корена с арабски произход *meçak* (мечак) 'женска гривна', с наставката *-çi*

(-чи) за професия или постоянно занимание и окончанието *-ler* (-лер) за мн. ч. Вероятно поради многозначността на корена *meçik* (мечик) и трудността да се стигне до същността на *meçak* (мечак), при преименуването не е приложено калкиране на стария комоним.

32. Великденче – Байрамлъ-къой – Bayramlı-köy – Bayramlı*.

Думата *bayram* (байрам) е със значения 'празник, празненство, тържество', а наставката *-lı* (-лъ) придава значението 'който има'. Така *Байрамлъ* може да се обясни 'който има празник', а в добавка с втората дума *köy* (къой) 'село' и като 'село, което има празник'.

33. Козма Презвитер – Кара-чулфалар – Kara çulfallar – Kara çulhalar*.

Кара-чулфалар най-вероятно е форма на *Kara çulhalar* (Кара чулхалар) с първа част *kara* (кара) 'черен, мургав, (преносно) лош' и *çulha* (чулха) от перс. *çulāh* 'човек, който тъче плат на ръчен стан'. В комбинация с окончанието *-lar* (-лар) за мн. ч. може да се изтълкува като 'черни тъкачи'.

34. Омуртаг – Осман пазар – Osman-pazarı – Osman-pazarı*.

Първата част на старото име е ЛИ *Osman* (Осман), а втората му част *pazarı* (пазаръ) е със значение 'пазара на...', т. е. в превод 'пазара на Осман'. По-старо име на селището е *Arabacı Osman* (Арабаджъ Осман) със значение 'Осман коларя'. Според легендите това е името на основателя на селището.

35. Палатица (от 1949 Камбурово) – Хасан факъ – Hasan-fakı-Hasanfakih*.

Първата част на ойконима е ЛИ *Hasan* (Хасан), а втората – *fakı* (факъ) е със значение 'капан' – *fak* (фак) от араб. *fahh* 'капан, клопка, засада'. Предвид по-старата форма на името *Hasanfakih* (Хасанфаких) и с оглед на това, че са открити и други селищни имена с втора част *fakih* (факих) от араб. *faki:h* със значение 'учен/специалист по шериатско право', идващо от *fikih* (фъкъх) 'шериатско право', то *Хасан факъ* вероятно е трансформация на *Хасанфаких* и е със значение 'Хасан – ученият, владеещ шериатско право'.

36. Тъпчилещово – Базиргян кьой – Bazîrgân köy – Bazîrgân*.

Значението на *Базиргян кьой* идва от *bazîrgân* (базирган) от перс. *bāzergān* '1. търговец; 2. лице, което се стреми към голяма печалба при търговия' и *köy* (кьой) 'село'. Установено е и друго име на селото – *Саръ безиргян* (Андреев 2009: 312) със значение 'жълт (блед) търговец'. Населението в района произнася името *Безиргян кьой*, което може да се преведе като 'село на търговци'.

37. Хубавка (от 1966 Долна Хубавка) – Хюсеинлер – Hüseyinler – Hüseyinler*.

От ЛИ *Hüseyin* (Хюсеин) и окончание *-ler* (-лер) за мн. ч. *Хюсеинлер* може да се тълкува 'хора с името/от рода на Хюсеин'. *Долна Хубавка* съответно е *Aşağı Hüseyinler* (Ашагъ Хюсеинлер) и идва от *aşağı* (ашагъ) 'долен, долна', когато се отнася за *Хубавка*. В района името се произнася като *Aşaà* (Ашаа) или *Aşakı* (Ашакъ) *Hüsenner* (Хюсеннер). Старото име е типичен ойконим по ЛИ на основателя или друг известен жител.

38. Горна Хубавка – Йукаръ Хюсеинлер – Yukarı Hüseyinler – (не е открито*).

Обособено като отделно населено място от с. *Хубавка* (Хюсеинлер) с Министерска заповед № 2916, обнародвана в ДВ на 16 януари 1943 г. Дотогава е махала към същото село (вж. Списък 1939 (Стат): 65, бел. 1).

От ЛИ *Hüseyin* (Хюсеин) и окончание *-ler* (-лер) за мн. ч. и прилагателното *yukarı* (йукаръ) 'горен, върхов, висок'. Отново типично селищно име по ЛИ на основателя или друг известен жител.

Към село Горна Хубавка вече е присъединено с. Бостан с Решение № 79 на Министерски съвет от 23 февруари 2001 г., обнародвано в ДВ на 2 март 2001 г.

39. Царевци – Шахвелер – Şahveler – Şahveliler*.

Титлата *şah* (шах) от перс. *ša:h* е със значения: '1. ирански или афгански владетел; 2. фигурата цар в играта шах; 3. (прилагателно) най-доброто/хубавото/висшето сред подобните'. Може да се приеме и като 'владетел, монарх' или българското 'цар'. Втората част на името – *veler* (велер) няма определено значение. Може

да се разложи на *ve* (ве) – съю 'и' и наставката *-ler* (-лер), но това тълкуване не е особено надеждно. Поради това сме склонни във втората част да търсим по-старо име, което е от *veliler* (велилер) – от *veli* (вели), то пък от араб. *veli* '1. лице, отговорно за състоянието и действията на едно дете; 2. светец; човек, посветил се на Бога'. Като значение на *veli* (вели) откриваме и значение 'настойник, попечител, опекун, светец' (Янчев 1992: 347). *Veli* (Вели) в състава на *Şahveliler* (Шахвелилер) е ЛИ. Наставката *-ler* (-лер) дава мн. ч. на основата, но е и начин за образуване на селищно име.

Близко по изписване на селищното име е и мъжкото ЛИ *Şahvelet* (шахвелет), което е със смесен произход – от перс. *şah* (шах) и араб. *velet* (велет), със значение 'син на владетеля'.

40. Величка – Вели-бей кьой – Veli-bey köy – Velibey*.

В този случай *Veli* (Вели) се явява само като ЛИ (за другите значения на думата вж. при 39. Царевци). ЛИ *Veli* е придружено от титулното *bey* (бей) 'богаташ, първенец, господин'. Ойконимът включва и *кьой* (за значението му вж. при 8. Горско село).

41. Горно Крумово (от 1949 Горно Новково) – Хас-кестане – Has-kestane – Has-i kestane*.

За значенията на думата *has* (хас) вж. при 23. Долно Козарево.

Значението на втората част от името – *kestane* (кестане) от гръц. *kastanon* е '1. бот. вид дърво – кестен (*Castanea sativa*); 2. плода на това дърво; 3. кестеняв (за цвят)'. Новото име *Горно Крумово* няма връзка със старото. В употреба е и турската форма *Йукаръ Кестене*. *Горно* вероятно е по местоположението на това селище спрямо другото с подобно име – *Долно Крумово*. Самото *Крумово* е възпоменателно по ЛИ на хан Крум.

42. Долно Крумово (от 1949 Долно Новково) – Ефрас-кестане – Efras-kestane – Efrackestane*.

Има две форми на изписване на селищното име в източниците.

Първата форма е *Ефрас кестане* (Efras-kestane), както е в ДВ на кирилица. За значението на *ефрас* вж. при 22. Горно Козарево, а на *кестане* – при 41. Горно Крумово.

Втората форма е *Ефразкестене* (Efrackestane). За значението на *efraz* вж. отново при 22. Горно Козарево и за *кестане* – при 41. Горно Крумово.

Новото име *Долно Крумово* няма връзка със старото. Днес в употреба е и формата *Ашаа Кестене*. *Долно* вероятно е по местоположението на това селище спрямо другото с подобно име – *Горно Крумово*. Както при Горно Крумово, втората част на името е възпоменателно по ЛИ на хан Крум.

43. Пластина – Мутафлар – Mutaflar – Muypaplar*.

Значението на корена *mutaf* (мутаф) от перс. *muypab* е '1. човек, който тъче от плът (кози косъм) грубо покривало за животни, торба за зоб и др.; 2. изтъканите от плът (кози косъм) грубо покривало за животни, торба за зоб'. С окончанието *-lar* (-лар) името придобива мн. ч.

По-старата форма на името е *muypaplar* (муйтаплар), идваща от *muypa* (муйтап) – персийска форма на *мутаф*.

Новото име от *плът*, според Български тълковен речник – 'вид плътна материя от сбити къси косми; постилка от такава материя'.

44. Рътлина – Сагърджикъ – Siğircik – Съгърджълар (Добрика с друго име Съгърджа)*.

Сагърджик, ако е трансформация на *siğir* (съгър), означава 'едър, рогат добитък', но в някои части на съседната географска област Тузлука се употребява и като 'крава'. С умалителна наставка *-cik* (-джък) думата може да се интерпретира като 'малък/слаб екземпляр от едър рогат добитък' и 'кравичка'. Ако *Сагърджик* обаче произлиза от *sāğir* (сагър) 'глух човек', то вече придобива значение на 'глухичкия'.

По-старата форма *съгърджълар* е от *siğir* (съгър) 'едър, рогат добитък, крава', наставката *-ci* (-джъ) означава професия или постоянно занимание, а с окончанието *-lar* (-лар) за мн. ч. името придобива значение 'кравари'.

Друго значение може да се потърси в *Siğircik* (съгърджък) 'скворец, кос', 'черна на цвят с дълга човка, пееща птица'. В близки села името се произнася като *Съйгърджък кьой*, защото местната форма на думата за скворец е *съйгърджък*.

45. Церовище – Сарсъплии – Sarsıplı – Саръ Юсуфлу*.

Старото име, изписано в ДВ, е *Сарсъплии*, което идва от *Sarsıplı* (Сарсъплъ). По-старо е името *Sarı Yusufçu* (Саръ Юсуфлу) от *sarı* 'жълт, блед за човек' и *Yusuflu* (Юсуфлу) от ЛИ *Yusuf* (Юсуф) и наставката *-lu* (лу), в случая придаваща значение: 'който е от село с име Саръ Юсуф'. Вероятно *Sarsıplı* (Сарсъплъ) е изменена форма на *Саръ Юсуфлу*. Името *Юсуф* има и форма *Юсуп* и с него може да се формира *Саръсуп-лу*. Може да отпадне *ъ* в първата част *саръ*, *ю* от втората част и поради вокална хармония *у* в края на името да стане *ъ*. При Андреев (2009:160) и Стойков (1964: 104) селищното име се среща и като *Саръ Юсуфлу*.

Името *Церовище* идва от думата *цер* 'вид дъб'.

46. Звездица.

Селото е обособено с указ № 583, обнародван в ДВ на 14 април 1981 г. (Мичев 1989: 123), от три махали, отделени от с. Врани кон – *Салиоглу* (Salihoglu) 'син на Салих', *Tabak* (Табак) 'кожар, шивач на кожи' и *Gül* (Гюл) 'роза'.

II. ПРЕДЛОЖЕНИЯТА ОТ РАЗЛИЧНИТЕ ЕТАПИ НА ПРОЦЕСА ПО ПРЕИМЕНУВАНЕ

Във втората част на изследването е направен опит да се разкрият мотивите за избора на новото българско селищно име. За целта за всяко населено място след номера за поредност (3.) са посочени следните данни: Новото българско име (3. Врани кон) – старото турско име на кирилица, както е изписано в ДВ в заповедта на министъра от 1934 г. (Кара атлар): 1. Предложението за ново име, направено от местното население; в случай, че има различия в името, открито в Законопроект 1925 и това от Законопроект 1931, то те са обозначени с 1.1. (1.1. Чернооково) и 1.2. (1.2. Черноконево); 2. Предложението, направено от комисията, работила през 1931/32 г., публикувано през 1932 г. (2. Врани кон); 3. Новото име, дадено през 1934 г. със заповед на министъра на вътрешните работи и народното здраве (3. Врани кон).

За няколко села и за град Омуртаг са добавени предложения за нови имена на селищата, открити в протоколи от заседанията на общинските им съвети.

1. Българаново – Кадемлер: 1. Българаново; 2. Българаново; 3. Българаново.

Предложението на местното население *Българаново* е прието от комисията, явно защото старото име *Кадемлеръ* не е подходящо за калкиране.

2. Веселец – Яйджилар: 1. Веслец; 2. Веселец; 3. Веселец.

Не е прието предложението на местното население *Веслец*. Комисията предлага близкото по звучене *Веселец*. Може би неяснотата около формата и етимологията на името предполага не калкиране, а избор на ново име Веселец.

3. Врани кон – Кара-атлар: 1.1. Чернооково; 1.2. Черноконево; 2. Врани кон; 3. Врани кон.

Местното предложение *Черноконево* е калка на името *Кара атлар*, а комисията предлага по-благозвучната форма *Врани кон*, която е одобрена от министъра. Възможно е да се е бягало от повторение на името на съществуващото тогава село *Черноконово*, днес квартал на Димитровград, Хасковска област.

4. Голямо Църквище – Текелер сагър: 1. Звиница; 2. Голямо църквище; 3. Голямо Църквище.

Предложението на местното население е *Звиница* – име на втория син на хан Омуртаг, но комисията предлага друго име в духа на старото. Може да се е бягало и от повторението на името *Звиница*, дадено през 1934 г. на с. Бояджик, днес Кърджалийска област.

5. Малко Църквище – Текелер джами: 1. Светилище; 2. Малко църквище; 3. Малко Църквище.

Предложеното местно име *Светилище* не е прието, а комисията предлага име в духа на именуваните близки селища, които съдържат съставка *Текелеръ*. Това е най-малкото селище измежду трите.

Село Малко Църквище е присъединено към с. Обител с Решение № 79 на Министерския съвет от 23 февруари 2001 г., публикувано в ДВ на 2 март 2001.

6. Обител – Текелер кябир: 1. Обител; 2. Обител; 3. Обител.

Комисията възприема безрезервно местното предложение. То е в духа на старото име, защото *обител* е синоним на гръцката дума *манастир*.

При последните три случая *Текелер-кябир*, *Текелер-сагър* и *Текелер-джамии* има стремеж да се представи български аналог на думата *Текелеръ* в смисъла на религиозно натовареното *Църквище*. Но на думата *сагър* е дадено точно противоположно значение. За пълно калкиране не може да става дума поради следните причини:

Името *Текелер сагър* (от *сагир* 'малък') е съотнесено към *Текелеръ кябир* (от *кебир* 'голям'). При номинацията през 1932 г. съотношението *голям : малък* е дадено на *Текелеръ сагър/Голямо Църквище : Текелеръ джамии/Малко Църквище*. Тук вероятно е взета предвид големината на населените места и според това са дадени имената *Голямо* и *Малко*, без оглед на значението на втората част на старото име, както и заради това, че най-голямото населено място *Текелеръ кябир* получава името *Обител*. Местното турскоговорещо население все още ползва имената *Бюк текелер* за *Обител*, *Кючюк текелер* за *Голямо Църквище* и *Джамии мале* за *Малко Църквище*.

7. Могилец – Велетлер: 1. Могилец; 2. Могилецъ; 3. Могилецъ.

Комисията възприема предложението на местното население. *Могилец* не е калка, а е име, дадено по могила в селото, с наставка *-ец*.

8. Горско село – Даа кьой: 1. Дъбовец; 2. Горско село; 3. Горско село.

Комисията не е приела местното предложение *Дъбовец*, а е отишла към калкиране на старото име, предвид диалектно значение на думата *даа* 'гора'. Така се е избегнало повторение на името на село *Дъбовец*, днес в Хасковска област. *Горско село* е предложение за ново име, направено от местния общински съвет (Протокол № 4).

9. Железари – Демирджилер: 1. Железари; 2. Железари; 3. Железари.

Прието е местното предложение *Железари*, което е калка на *Демирджилер*. По-старото име *Timürcüler* е със същото значение 'Железари'. Според наше проучване в страната е имало 12 села с име *Демирджилеръ*, но само две получават името Железари, а другите са назовани с различни имена. Село Демирджилер в съседната община Антоново (тогава в Омурташка околия) става Моравица. Местният общински съвет предлага за ново име на селото *Железарово* (Протокол № 4). Днес селото няма постоянно население, но не е заличено от „Единния класификатор на административно-териториалните и териториалните единици в Република България“ (<<http://www.nsi.bg/nrnm/>>).

10. Зелена морава – Ешил ова: 1. Зелена морава; 2. Зелена морава; 3. Зелена морава.

Комисията приема местното по-благозвучно предложение *Зелена морава*, което е калка на старото име *Ешил ова*. Калката става по-ясна, ако се приеме написаното в „Български тълковен речник“ за *морава* 'място, покрито с млада зелена трева' (БТР 1994: 464), а равнината може да се приеме за такава по-голяма територия.

11. Змейно – Иланджилар: 1. Змеево; 2. Змеино; 3. Змеино.

Макар буквалният превод на *Иланджилар* да е 'Змияри', възприема се *Змеино*, изменена форма на местното предложение *Змеево*. Това е опит за калкиране на старото име Иланджилар, макар че *змей* в митологията е многоглаво, крилато същество с люспесто тяло, подобно на голяма змия.

Погрешно в Заповед 3529 новото име на селото е изписано *Славеино*, но в Заповед 3775 вече публикувано правилното *Змеино*. Днес името се изписва с *й* – *Змейно*. Местният общински съвет предлага за ново име на селото *Змеьово* (Протокол № 4).

12. Илийно – Елезлери: 1. Калояново; 2. Илийно; 3. Илийно.

Комисията не приема местното предложение *Калояново*, което е взето на заседание на местния общински съвет (Протокол № 4), вероятно заради възможността за калкиране на корена на старото име *Иляс* (Iyas) и неговата форма *Елез* (Ellez), както и да няма повторение с името на с. Калояново, днес Пловдивска област.

13. Птичево – Кушлу кьой: 1.1. Орлово; 1.2. Раковица; 2. Птичево; 3. Птичево.

Местните предложения *Орлово* и *Раковица* са отхвърлени, може би заради възможността за калкиране на старото име *Кушлу кьой*, като се избягва и съвпадение с името на с. Раковица във Видинска област. Местният общински съвет предлага за ново име на селото *Птичарово* (Протокол № 4).

14. Първан – Башлар: 1. Велможа; 2. Първан; 3. Първан.

Вероятно защото може да се калкира името *Башлар*, не е прието местното предложение *Велможа*, а това на комисията – *Първан*.

15. Пъдарино – Падърлар: 1. Падарево; 2. Пъдарино; 3. Пъдарино.

Приета е формата *Пъдарино* – видоизменена форма на местното предложение *Падарево*, вероятно под влияние на турското *Падърлар*.

16. Средище – Орта-кьой: 1.1. Средище; 1.2. Слънчево; 2. Средище; 3. Средище.

Предложението в Законопроект 1925 *Средище* е одобрено от комисията, защото е опит за приемливо калкиране на старото име. Избягва се също повторението със с. *Слънчево*, дн. Варненска област. Селото се намира на средата между с. Железари и Змейно, в такъв аспект името Средище получава допълнителна мотивация. Интересно е предложението на местния общински съвет, който иска новото име на селото да е *Средно Слънчево* (Протокол № 4).

Село Средище е присъединено към с. Илийно с Решение № 79 на Министерски съвет от 23 февруари 2001 г., публикувано в ДВ на 2 март 2001 г.

17. Станец – Дураклар: 1. Станец; 2. Станец; 3. Станец.

Местното предложение има връзка със старото име *Дураклар* по смисъл. Разбира се, ако тук е било мястото за спиране, където се е станувало от определени групи пътуващи, то това е основанието за приемане на новото име от българското *стан* с наставка за ойконими *-ец*. Вероятността старото име на селото да произлиза от ЛИ *Дурак* въобще не е разглеждана. Местния общински съвет предлага като ново име на селото *Черно кладенчово* (Протокол № 4).

18. Панайот Хитово – Илияз-каралар: 1. Панайот Хитово; 2. Панайот Хитово; 3. Панайот Хитово.

Комисията приема местното предложение поради невъзможност за лесно калкиране на старото име. Не се търси калкиране по *Ilyas* – Илия, за да се избегне повторение с близкото село Илийно. Предлага се името на войводата *Панайот Хитов*.

19. Росица – Госпатлар.

Според Мичев (1989: 233) селото е преименувано през 1923 г. и то не фигурира в Законопроект 1925 и Законопроект 1931. Затова и не са правени допълнителни проучвания.

20. Висок – Османлар: 1.1. Високово; 1.2. в ръкописа не се чете; 2. Висок; 3. Висок.

Местното предложение се видоизменя в предложеното от комисията *Висок* и се възприема поради невъзможност за калкиране на ЛИ Осман, както и предвид характеристиката на релефа.

21. Веринци (от 1934 до 1966 Веринци) – Садъклар: 1. Съново; 2. Веринци; 3. Веринци.

Не е прието местното предложение *Съново* поради възможността за калкиране на старото име във *Веринци*. Същност Веринци е името на цялото село, но то е пръснато селище от няколко махали, една от които е Садъклар.

22. Горно Козарево – Ефрас кечилер: 1. Горно Козарево; 2. Горно Козарево; 3. Горно Козарево.

Прието е местното предложение *Горно Козарево* като полукалка на старото име (вж. Долно Козарево). Първата част на новото име *Горно* е получена поради местоположението и надморската височина спрямо *Долно Козарево*.

23. Долно Козарево – Хас кечилер: 1. Долно Козарево; 2. Долно Козарево; 3. Долно Козарево.

Комисията приема местното предложение, което е опит за половинчато калкиране, като е преведена само втората част от името. Първата част на новото име *Долно* е получена поради местоположението и надморската височина спрямо Горно Козарево.

24. Кестенево – Ени махле: 1. Ивайло; 2. Кестенево; 3. Кестенево.

Предложението на комисията е опит за калкиране на името на вероятно основното селище *Ефрас Кестане*. *Ени* (*йени*) *махле* е новата махала на Кестане (т. е. на Ефрас Кестане). *Ефрас кестане* и *Хас кестане* са получили имената *Долно* и *Горно Крумово*, затова в името на новата махала заляга ботаническият термин *кестен*. Местното предложение е отхвърлено от комисията, може би за да се избегне повторение с името на с. Ивайло, дн. Пазарджишка област, преименувано през 1934 г.

25. Красноселци – Килиджилер: 1. Красно село; 2. Красноселци; 3. Красноселци.

Малко в изменена форма, но идеята на местно предложение се налага. То не е свързано със старото име, което не се калкира поради неясната му етимология.

26. Паничино – Чанакчилар: 1.1. Пангарево; 1.2. Паничарево; 2. Паничино; 3. Паничино.

Местното предложение *Паничарево* е калка на старото име, но комисията налага леко променената и по-благозвучна форма *Паничино* по модела за ойконими с подобен завършек.

27. Петрино – Чикръкчилар: 1.1. Петрово; 1.2. Делчево; 2. не открито в източника; 3. Петрино.

Не е прието местно предложение *Делчево*, а това на комисията (по ЛИ *Петър*) – без връзка със старото име. Последното има значение, което не е удобно за калкиране.

28. Угледно – Кадър спяхъ: 1.1. Ивановец; 1.2. Угледно; 2. Угледно; 3. Угледно.

Прието е местното предложение *Угледно*, нямащо нищо общо със старото име. Вероятно поради неудобното за калкиране старо име се приема такова, което може да се възприема като оценъчно име за *угледно село*, т. е. 'което има приличен, стегнат вид; приятно на вид'.

29. Чернокапци – Карабаш кьой: 1.1. Владика; 1.2. Владиково; 2. Чернокапци; 3. Чернокапци.

Не се приемат местните предложения *Владика* и *Владиково*, налага се предложението на комисията, което е приблизителна калка на старото име.

30. Бостан – Бостан кьой: 1.1. Сливница; 1.2. не се чете в ръкописа; 2. Бостан; 3. Бостан.

Не се приема местното предложение *Сливница*, а транслитерираната форма на старото име, което има почти същото значение в българския език. В ръкописа местното име е нечетливо.

Село Бостан е присъединено към с. Горна Хубавка с Решение № 79 на Министерски съвет от 23 февруари 2001 г., обнародвано в ДВ на 2 март 2001 г.

31. Беломорци – Мечикчилер: 1. Бълморци; 2. Бълморци; 3. Бълморци.

Вероятно поради неясната етимология на *Мечикчилер* старото име не е калкирано. Приема се местното предложение, което е основано на заселването на бежанци от Беломорска Тракия. Според откритата информация, те са дошли от село *Янурен*, *Софлийска* област, която се намира на р. Марица.

32. Великденче – Байрамлъ кьой: 1. Кубрат; 2. Великденче; 3. Великденче.

Не е прието местното предложение *Кубрат*. Комисията е предложила име в духа на идеята на старото име *Байрамлъ кьой* (в разговорната реч се среща и формата *Байрамнъ кьой*) – *Великденче*.

33. Козма Презвитер – Кара чулфалар: 1.1. липсва; 1.2. липсва; 2. Козма Презвитер; 3. Козма Презвитер.

Предложение на местното население не беше открито. Вероятно заради трудното калкиране комисията е предложила име на личност от епохата на Златния век – *Козма Презвитер*.

34. Омуртаг – Осман пазар: 1.1. липсва; 1.2. липсва; 2. Омуртаг; 3. Омуртаг.

Предложения на местното население в Законопроект 1925 г. и Законопроект 1931 липсват. Не е било възможно да се калкира по ЛИ Осман. Вероятно предложението на комисията градът да се именува по името на българския хан Омуртаг, е свързано с факта, че в околностите на града има крепост от неговото време.

През 1928 г. общинският съвет решава: „*1. гр. Осман пазар от днес нататък да се именува гр. Цар Симеон*” (Протокол № 3).

Мотивите на кмета на общината Стефан Бояджиев, който прави предложението, са: „Понеже нашия град не е свързан с никое събитие от българската история, нито пък имаме исторически личности... предлага да се вземе име на града ни от най-славната епоха на историята ни «Златният век на цар Симеон»” (Протокол № 3).

35. Камбурово (от 1934 до 1949 Палатица) – Хасан факъ: 1. Любен Каравелово; 2. Палатица; 3. Палатица.

Местното предложение не е прието, вероятно заради големия брой села по името на писателя Любен Каравелов. Предложението на комисията може би е асоциация (от *палат* 'дворец, замък') с късноантичната крепост, намираща се на 1.7 км северозточно от селото. Името Палатица е променено с указ № 943, обнародван в ДВ на 8 декември 1949 г., на *Камбурово* по името на Димитър Камбуров.

36. Тъпчилещово – Базиргян къой: 1. Тодор Александров; 2. Тъпчилещово; 3. Тъпчилещово.

Местното предложение *Тодор Александров* не се приема, предложението на комисията по ФИ на известния възрожденец Христо Тъпчилещов.

37. Долна Хубавка (от 1934 до 1966 Хубавка) – Хюсеинлер: 1. Гълъбец; 2. Хубавка; 3. Хубавка.

Предвид невъзможността за калкиране на собственото име Хюсеин се приема предложението на комисията – *Хубавка*. Местното име *Гълъбец* не е прието вероятно заради дублирането с имената на с. Гълъбец, Бургаска обл. и с. Гълъбец, Хасковска област.

В Списък 1939 (Стат) има следната забележка: „Село Хубавка се състои от махалите Горна Хубавка и Долна Хубавка” (с. 65, бел. 1). С указ № 960, обнародван в ДВ на 4 януари 1966 г. името на селото е уточнено на Долна Хубавка.

38. Горна Хубавка – Йукаръ Хюсеинлер – Yukarı Hüseyinler

В по-стари източници се споменава само *Хюсеинлер* (Hüseyinler) – името на селото, от което се роят сегашните села *Горна Хубавка* и *Долна Хубавка*.

В Списък 1939 (Стат) е публикувана забележката: „Село Хубавка се състои от махалите: Горна Хубавка и Долна Хубавка”. Можем да приемем, че практическото преименуване е станало още през 1934 г., макар че официално селата получават имената си доста по-късно – Горна Хубавка през 1943, а Долна Хубавка през 1966 г.

39. Царевци – Шахвелеръ: 1.1. Войводово; 1.2. Воевода; 2. Царевци; 3. Царевци.

Не е прието предложението на местното население, а е направен опит за калкиране на старото име. Съществува и с. Войвода, днес в Шуменска област, което може би е наложило отхвърлянето на местното предложение.

40. Величка – Вели бей кьой: 1.1. Добриново; 1.2. Велика; 2. Величка; 3. Величка.

Не се приемат местните предложения, а видоизменената форма *Величка* е предложена от комисията. Поради невъзможност за калкиране се възпроизвежда променената оригинална форма, за да се загуби предишното му значение и да се постигне благозвучност. Това е преименуване по четвъртия начин – чрез уподобяване на името.

41. Горно Новково (от 1934 до 1949 Горно Крумово) – Хасъкестане: 1. Горно Крумово; 2. Горно Крумово; 3. Горно Крумово.

Предложеното местно име *Горно Крумово* е прието безрезервно, но то няма връзка със старото име. Името е променено на *Горно Новково* с указ № 949, обнародван в ДВ на 8 декември 1949 г., по ФИ на Никола Новков.

42. Долно Новково (от 1934 до 1949 Долно Крумово) – Ефрасъкестане: 1. Долно Крумово; 2. Долно Крумово; 3. Долно Крумово.

Предложеното местно име *Долно Крумово* е прието безрезервно, но то няма връзка с старото име. Името е променено на *Долно Новково* с указ № 949, обнародван в ДВ на 8 декември 1949 г. по ФИ на Никола Новков.

43. Плъстина – Мутафлар: 1. Брезово; 2. Плъстина; 3. Плъстина.

Не се приема местното предложение *Брезово*, а комисията предлага калка.

44. Рътлина – Сагърджик: 1. Рътлина; 2. Рътлина; 3. Рътлина.

Приема се местното предложение, което няма връзка със старото име и не е калка. *Рътлина* може да е избрано предвид разположението на селото на Крумов рът.

45. Церовище – Сарсъплии: 1.1. Церово; 1.2. Церово; 2. Церовище; 3. Церовище.

Приема се видоизменена форма на местното предложение, вероятно поради наличие на дървото *цер* (вид дъб). Твърди се, че е имало церови гори около селото, има запазени спомени за огромно церово дърво сред селото, оттам *церовище*, в смисъла на огромно дърво или място с много дървета от този вид. Името *Церовище* няма връзка със старото име *Сарсъплии*.

46. Звездица.

Селото е обособено с указ № 583, обнародван в ДВ на 14 април 1981 г. (Мичев 1989: 123) от махалите Салиоглу, Табак и Гюл, отделени от с. Врани кон. Не успяхме да открием информация как е било избрано новото име *Звездица*.

III. КЛАСИФИКАЦИЯ НА НОВИТЕ ИМЕНА

Новите селищни имена могат да се групират според различни признаци в следните групи:

1. Административни селищни имена (административни ойконими) (ЕБО: 18–19): всички нови имена през 1934 г. са наложени чрез административни актове – заповеди на министъра на вътрешните работи и народното здраве Петър Мидилев. Всички те могат да се определят и като кампанийни административни имена на селища (ЕБО: 197).

2. Мемориални административни селищни имена (ЕБО: 18–19), дадени в памет на личности или събития: *Горно Крумово*, *Долно Крумово*, *Козма Презвитер*, *Омуртаг*, *Панайот Хитово*, *Тъпчилецово*. Разглеждани са само тези, които са присвоени през 1934 г., защото има и ойконими, променени по-късно. Предложенията на местното население за мемориални имена могат да се видят във втората част на статията при всяко отделно селище.

3. Преиначени административни селищни имена – тук попада *Величка*, ново име на с. Вели бей кьой, преименувано по уподобяване.

4. Антропонимни ойконими – селищни имена, мотивирани от антропоним: *Горно Крумово, Долно Крумово, Илийно, Козма Презвитер, Омуртаг, Панайот Хитово, Тъпчилещово*. Условно са включени и *Величка* и *Петрино*.

5. Войводски имена: *Панайот Хитово*.

6. Хански ойконими, по имената на български ханове: *Горно Крумово, Долно Крумово, Омуртаг*.

7. Ойконими по животни: *Врани кон, Змеино, Птичево*.

8. Двусъставни имена: *Врани кон, Голямо Църквище, Горно Козарево, Горно Крумово, Горско село, Зелена морава, Долно Козарево, Долно Крумово, Козма Презвитер, Малко Църквище, Панайот Хитово*.

9. Двучленни имена: *Беломорци, Великденче, Красноселци, Тъпчилещово, Чернокапци*.

10. Фразеологично свързани собствени имена, ойконими-словосъчетания: *Врани кон, Голямо Църквище, Горно Козарево, Горно Крумово, Горско село, Долно Козарево, Долно Крумово, Зелена морава, Козма Презвитер, Малко Църквище, Панайот Хитово*.

11. Имена с етимон географски термин: *Могилец, Рътлина*.

В тази статия е направен опити да се проследи етимологията на старите имена във връзка с мотивите за номинация. Не са търсени началните варианти на имената на селищата, защото при преименуване им са взети предвид само последните варианти и тези преди тях. Ако не се проучи и обясни етимологията на старите (турските) форми трудно може да се достигне до обяснение на номинацията на новите български селищни имена. Опитите за разкриване на етимологията са по наличните писмени източници. Те са направени, опирайки се на езиковия анализ, познанията за физикогеографска характеристика на общината, общата историческа информация, но без да се проследява историята на отделните селища. В статията не е коментирана народната етимология.

При обработката на езиковия материал в първата част се забелязват някои интересни явления на изменение на старите форми на комонимите от турски произход във вече българска езикова среда. Причините за изменение са две:

А. Погрешно изписване на имената при подаване на предложенията на местното население.

Б. Използване на тези форми в езиковата практика на българския език, променени по неговите закони и норми.

Цитираните по-долу имена са взети от „Държавен вестник“ от заповедите за преименуване:

1. Отпадане на звука *й* в началото на имената *Йешил ова* и *Йени махле*. По езиковата практика на българския език те са станали *Ешил ова* и *Ени махле*.

2. Преминаване на звуците *йъ* в началото на имената в *и*: *Иланджилар*.

3. Поставяне на българско окончание *-и* на турските форми: *Еллезлери* и *Сарсъплии*.

4. Промяна на *ъ* в старите имена на *и* в кирилизирани им форми: *Яйджилер*, *Чанакчилер*, *Чикръкчилер*, *Сагърджик*, станала вероятно под влияние на официалната езикова среда.

5. Адаптиране на имената – в някои случаи при имената в „Държавен вестник“ се вижда приспособяване на турските форми към имеобразуването в българския език – *Елезлери*, *Тоспатлари*, *Сарсъплии*, като се използва и окончанието *-и*.

6. В изписването на кирилица *кябир* с *я*, а не *кебир*, както е в речниците.

Няколко интересни случая се появяват при опитите за калкиране на старите имена или за по-доброто им преименуване:

1. Думата *хас* в имената *Хас Кестене* (Горно Крумово) и *Хас Кечилилер* (Горно Козарево), не се калкира по смисъла си. Това се наблюдава и при преименуването на много други имена, започващи с *хас*, като: *Хас бейли* – в Добриново, дн. Бургаска област; *Хас къой* – в Добротица, дн. Силистренска област; *Хас къой* – в Крън, дн. Старозагорска област; *Хас къой* – Сладун, дн. Хасковска област; докато се стигне до *Хас къой* – гр. Хасково, където е

използван четвъртия от посочените в началото на статията начини за преименуване – по уподобяване.

2. Името *Бостан* само се транслитерира. В споменатата в началото статия Анастас Иширков пише: „чужди имена, които са още в употреба у народа и са на всички понятни, да останат за сега” (Иширков 1922).

3. Няколко имена започват с *кара* ‘черен’, но те са калкирани в контекста на ново име по различен начин : *Кара атлар* – Врани кон; *Карабаши кьой* – Чернокапци; *Иляс каралар* – Панайот Хитово; *Кара чуфаллар* – Козма Презвитер.

4. Интересен случай има при използването на конструкцията *голям* : *малък* в двойката *Голямо Църквище* : *Малко Църквище*.

Във втората част на статията са представени различните предложения за нови имена – на местното население и на централната комисия от София. Изказани са предположения за мотивите им с цел да се разбере как и защо се е стигнало до приемането на новия български ойконим. Разграничават се три тенденции:

1. Предложения за ойконими по имена на видни личности от българската история: *Панайот Хитово*.

2. Когато старото име не е удобно за калкиране се отива към измислено име, например *Веслец*.

3. При по-голяма част от имената са приети предложенията на централната комисия, работила по определени правила и вероятно с мотиви за всяко име.

Настоящата статия е опит да се разкрият някои аспекти на преименуването на селищата през най-голямата кампания в нашата страна, завършила през 1934 г. Това е направено само за населените места, влизащи в състава на днешната община Омуртаг, въз основа на издирените досега и достъпни за автора източници на информация.

АРХИВНИ ИЗТОЧНИЦИ

Андреев 2002: Андреев, Ст. Речник на селищни имена и названия на административно-териториални единици в българските земи през XV–XIX век. С., 2002.

Законопроект 1925: Законопроект за променяване имената на някои селища в царството. – В: Приложения към стенографските дневници на XXI Обикновено народно събрание, Предовна сесия, отворена на 28 октомври 1924 година. Том 1. Законопроекти, приети на първо четене. С., 1925, 504–508.

Законопроект 1931: [Проект] Закон за променяване имената на някои селища в царството. Съхранява се в НА–БАН, ф. 154к Стефан Младенов, оп. 1, а. е. 182.

Заповед 3072: Заповед № 3072 от 8 септември 1934 г. – *Държ. вестник*, № 132, 11 септ. 1934, с. 2067.

Заповед 3529: Заповед № 3529 от 25 октомври 1934 г. – *Държ. вестник*, № 174, 31 окт. 1934, с. 2618.

Заповед 3775: Заповед № 3775 от 1 декември 1934 г. – *Държ. вестник*, № 204, 7 дек. 1934, с. 2948–2959.

Новите 1932: Новите наименования на населените места. – *Утро*, XXII, № 6877, 24 юли 1932; № 6878, 25 юли 1932.

Протокол № 3: Протокол № 3 от 28 януари 1928 г. на Османпазарския общински съвет. Съхранява се в ТДА – Търговище, ф. 88к, оп. 1, а. е. 10, л. 113–114.

Протокол № 4: Протокол № 4 от 5 септември 1924 г. на Иланджиларския общински съвет. Съхранява се в ТДА – Търговище, ф. 321, оп. 1, а. е. 8, л. 84

Списък 1939 (Стат): Списък на населените места в Царството. Преброяване на 31 декември 1934 г. С., 1939.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

Андреев 2009: Андреев, Ст., М. Калицин, К. Мутафова. Извори за историята на град Омуртаг. Т. 1. Османски документи XV–XVIII век. В. Търново, 2009.

БТР 1994: Български тълковен речник. Авт.: Андрейчин, Л. и др. С., 1994.

Джон 2001: Джон, С. Нашето Герлово. [Търговище], 2001.

ЕБО: Балкански Т., К. Цанков. Енциклопедия на българската ономастика. В. Търново, 2010.

Иширков 1922: Иширков, А. Имената на нашите селища. – *Слово*, I, № 83, 22 юли 1922.

Михайлов 2010: Михайлов, П. Преименуването на българските селища през 1934 г., отразено в документи от Централния държавен архив. – В: Проблеми на балканското и славянското езикознание. Международна научна конференция, 14–15 ноември 2008 г. В. Търново, 2010, 543–551.

Мичев 1989: Мичев, Н., П. Коледаров. Речник на селищата и селищните имена в България 1878–1987. [2. доп. изд.]. С., 1989.

Стойков 1964: Стойков, Р. Селища и демографски облик на Североизточна България през втората половина на 16 век. – *Известия на Варненското археологическо дружество*, № 15, 1964.

Янчев 1992: Янчев М. Турско-български речник. С., 1992.

Acaroğlu 1988: Acaroğlu, M. Bulgaristan'da türkçe yer adları klavzu. Ankara, 1988.

Büyük Türkçe sözlük (Голям речник на турския език) – (<<http://tdkterim.gov.tr/bts/>>).

Güncel Türkçe sözlük (Речник на съвременния турския език) – (<<http://tdk.org.tr/TR/Genel/Ana.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF4376734BED947CDE>>).

Kişî Adları Sözlüğü (Речник на личните имена) – (<<http://tdk.org.tr/TR/Genel/AdArama.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF0BF5B4755D05B9EB>>).

Türkçe sözlük, 1, 2. Eren, H., N. Gözaydın, N. Parlatur, T. Tekin, H. Zülfikar. Türk tarih kurumu basım evi Ankara, 1988.

Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğü (Речник на турските говори в Турция) – (<<http://www.tdk.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF56500F0569D9B897>>).

За контакти:

Хасан Якуб Хасан

гр. Омуртаг, обл.Търговище

Тел.: 0888887292, e-mail: vipbg1@abv.bg